

Huda jama – bo kdo odgovarjal?

Roman Leljak, publicist, foto: knjiga Huda jama (Poročilo 2), osebni arhiv avtorja

V Barbarinem rovu je za poboje 4. domobranskega polka, Rupnikovega udarnega bataljona, enote domobrancev s Sv. Treh Kraljev nad Vrhniko, hrvaških domobrancev in 240 domačinov odgovorna tretja brigada 1. divizije narodne obrambe.

Pripadniki te divizije in brigad so bili in so še danes člani borčevske organizacije ter prejemniki posebnih pokojnin. Poboji so bili izvršeni 1. in 2. junija 1945, izvrševala pa jih tretja brigada KNOJ, ki jo je vodil narodni heroj Anton Vrančanar - Antonesko.

V Hudo jamo so metali ljudi

Gre za jašek Barbara, globok 40 metrov in premera sedem metrov. Ljudi so po 300-metrskem predoru pripeljali na rob jaška in jih, zvezane, preprosto pahnili v globino. Lažne so informacije, ki so jih slovenski javnosti posredovali po odkritju Hude jame, naj bi bili uporabljali plin. Ljudi so žive pahnili v globino in tisti, ki so umrli zaradi padca, jim je bilo prizaneseno z nepopisnim trpljenjem. V vodoravnem jašku, tistem, ki smo ga videli na TV, so ljudi ubijali tako, da so po trije morali leči na trupla, potem pa so jih usmrtili. In tako spet naslednje tri. Skupaj skoraj 450 ljudi. V jašek so zmetali skoraj tri tisoč živih ljudi. V okolici Hrastnika, Brnici, so v zunanje odprte rove, potem ko so ljudi porinili vanje, metali ročne bombe in streljali v globino. V Barbarinem rovu tega niso počeli zaradi strahu in varnosti. Tak način usmrtnitve, ki je dejansko najkrutejši način usmrtnitve v drugi svetovni vojni, je predstavljen v eseju, ki je kot uvodnik napisan za knjigo Teharske žive rane.

Mami, danes bova umrli, a ne!

Še zadnjič sem pod prsti čutila obraz svoje mame. Njeno ihtenje je zastalo, morda zadnja solza ji je zdrsnila po obrazu. Mama, rada bi pomagala tvoji solzi, rada bila bi tvoja solza, zdrsnila z obraza in se stopila v smrt. Bila tista solza, ki sem jo čutila pod prsti in je bila mehka, topla. Izžarevala je

Narodni heroj Anton Vratanar - Antonesko

notranjost materinih misli, srčne notranjosti, bolečino, ki ni našla besede, ki bi smrt spremljale s tolažbo. O mati, uživati bi hotela v tvojem telesu. O bog, toliko trpljenja si mi namenil. Telo se mi je vse bolj krčilo. Otrpnila sem. Nisem želela, da bi moji grobi nohti zasekli materin obraz, povzročili še dodatno gorko kri. Kolena nisem več čutila in v grlu me je dušila bolečina duše, ki je močno razjedala vse bolj slabo telo, ki se bo, upam, kmalu zgrudilo pod njeno težo. Nocoj zatisnem oči in v mojih mislih ne bodo več hodili mrličji. Stisnila se bom k mami in pokopala svoje življenje. Izdahnila bom svojo mladost, podarila je duši, ki nekoč rodila se bo v jutro.

Oči so mi bile trde od solz, usta lepljiva od mnogih krvi, duša v obupu iskala je moč. Prste sem premaknila do njenih oči in začutila plašljivo nabreklost, začutila oči, ki so me prosile k molitvi. Želela sem jih dotakniti, nadoknaditi vse poglede, želela vrniti življenje nazaj. Čutila pa sem prošnjo po smrti. Takšno kot jaz.

Ponovno sem začutila potrebo po jokanju, zaželela si pomoči pri jokanju. Pomagajte mi jokati, dovolite mi, da zabodem svoje srce, da zabodem srce svoje mame, da se skupaj podava na pot temne odrešitve. Pustite naju, da zaspiva in umreva.

Nimam imena in vam ne morem povedati kdo sem. Moje besede bodo ostale zapisane v nevidni krvi temnih, suhih, kamnitih rovi. Zapisane ne bodo niti zadnje besede matere.

Barbara moja, duša tvoja in duše mnogih, v krčih in mukah, iskale bodo pot eksplozije in zdrsnile na plato svetlobe, zdrsnile pred oči ljudi. Zdramile bodo resnico in kazale svojo moč.

Pozabljena in pahnjena v stokanje, obup in smrt s pravico, da

življenje oveni v rovih knapov, ki so jih gradili v znoju za ogrel soljudi, bi morala razumeti podle in brezvestne, vzvišene, hinavske vojaške, ki so gradili novo idealno družbo in mojo smrt, smrt moje matere, namenili v poduk idealizma.... Usoda sama je poštena. Licemerna pa je usoda, ki ti jo naloži proletarski klovn, ki zidakom in glino zatre svetlobo in razume, da bo tako življenje v novo pot podal.

Podarila nisem prvega poljuba. Trinajst rosnih pomladi je malo za čutiti ljubezen, premalo za izbranca, ki bi mi odprl okna drugačne ljubezni. Nisem našla skrivni kotiček v katerem bi zardevala in se nežno upirala prvemu moškemu dotiku. A smem sploh pomisliti na to? Vrnila sem se v objem umirajoče matere.

Njen dotik je bil trdnjši. Upala sem na besede in se še bolj naslonila na utrujeno telo, ki je naslonjeno na hladno steno, še komaj kazalo malo sape. Mama je umirala. Njena roka se

je poslednjič dotaknila mojih črnih kitk, ki jih je verjetno pred že nekaj dnevi spletla. Ni bilo noči, ni bilo dneva. Samo tema, smrad po krvi in razpadanju teles, nesmiselni kriki, jokanje in bolečine. To je bil dan, tako je bilo v noči.

Tvoje kite nekoč nekdo bo v roke vzel. Svojo mladost mu boš tako izročila, povedala njemu in mnogim, da bila si lepa, mlada, da ljubila si ljudi in da ljubila bi tudi njih ...

Hčerka moja, danes se bova poslovili. Želela bi rožnatih žarkov med košati vejami, ki se ogibajo globoko na pot, kakor takrat, tistega dneva, jeseni, po kateri oče, za tvoj rojstni dan, hitel je v tvoj objem. Prisloni na mene tvojo drobno ročico, prisloni jo na moje srce in dovoli, da te v razkošju svoje ljubezni še zadnjič poljubim in prosim materinega odpušcanja ... Njen glas je bil tih, boječ in truden. Bil je to zadnji njen glas. Zadnje besede moje matere.

O pobojih prvi pisal Kardelj

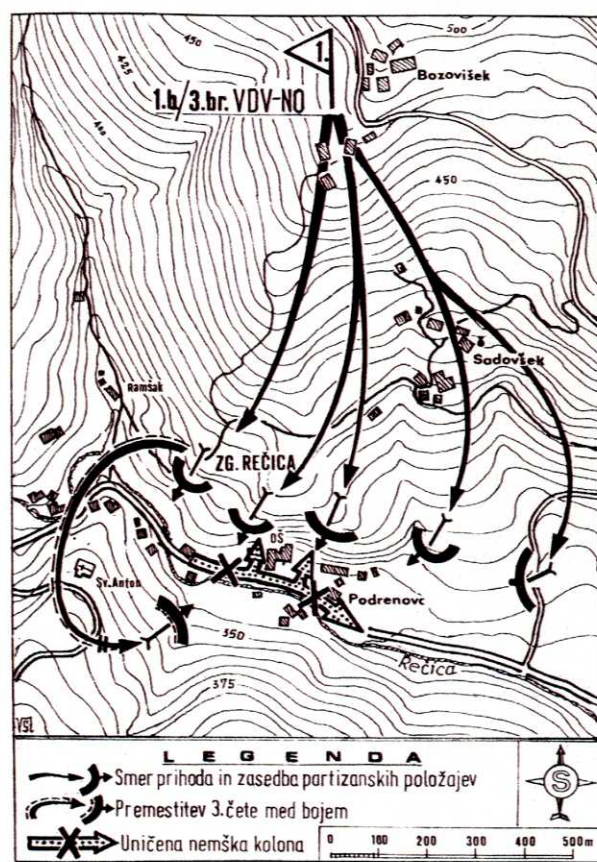
O pobojih, ki se bodo zgodili po drugi svetovni vojni, je prvi s pisanjem nakazal krvnik Edvard Kardelj. V arhivih sodb Vojaškega sodišča v Ljubljani sem našel brošuro Edvarda Kardelja Zaprta vrata. Na nekaj strani knjižice Kardelj jasno zapiše, kaj in kako se bo zgodilo vsem, ki so proti komunistični ideologiji. Brošura je izšla v devetem mesecu 1945, obsega 15 strani, nastala je po 15. 9. 1944, ko je Tito vsem domobrancem in četnikom ponudil, da zapustijo svoje enote, da jim bo samo tako oproščeno ...

Med drugim v knjižici Kardelj zapiše: »Sedaj so torej stvari do kraja jasne: vsi, ki na Slovenskem sodelujejo v belogradističnih - mihajlovičevih tolpah, s polno zavestjo sodelujejo v izdaji svojega lastnega naroda in bo svoboden slovenski narod tudi postopal z njimi kot izdajalci ...« In dalje: »Tisti, ki so zamudili rok, imajo sedaj samo še eno poslednjo izbiro; s hitrim begom iz belogradističnih-mihajlovičevih tolp in s tem, da se stavijo na razpolago našim vojnim in civilnim oblastem, si lahko rešijo vsaj življenje in bodočnost ...«

Vsi, ki se ukvarjamo s to problematiko, ugotavljamo, da se so načela, da vsak pobija svoje, držali. Hrvati so svoje začeli pobijati od Maribora naprej preko meje, Srbi so svoje v večini pobili v Kočevju (pričanje Dubajića),

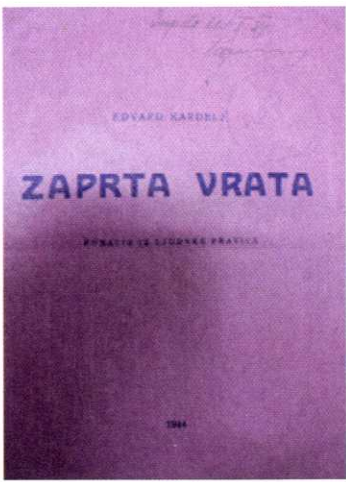

1. bataljon 3. brigade divizije KNOJ 12. maja 1945 v Celju

Načrt napada Žižmondovega 1. bataljona

Radio LJUBLJANA 92,6 Mhz www.radioljubljana.si

pobijali hrvaške domobrance na Celjskem, posebej v Barbarinem rovu in v okolici Hrastnika. Depša Edvarda Kardelja je nastala zato, ker se je pričakovalo, da bodo Britanci nehali vračati jugoslovanske begunce, kar se je dejansko zgodilo 4. junija 1945.

Stanovnikovo sprenevedanje

Čeprav Stanovnik s svojimi izjavami v javnosti želi poudarjati, da so bila vračanja del dogovora zavezniških sil na Jalti, ki naj bi ga izpeljala maršal Alexander in Eisenhower, in da so poboji v Sloveniji le nujna posledica takratne svetovne vojne, resnica ni ravno takšna. Negira jo že sam Edvard Kardelj. Pa tudi angleška resnica je drugačna. Operacijsko navodilo 8. armade št. 1465 z dne 3. maja 1945 je zahtevalo, da »je treba ... begunce imeti za

Benjamin Žižmond in Anton Riček skupaj v srednji vrsti na sredini

poražene sovražne enote in temu primerno z njimi ravnati. O dokončni ureditvi teh oddelkov bo odločala vlada«. Zelo nejasno in skrivnostno vlogo pri tem je odigral Harold Macmillan, svetovalec angleške vlade. V svoji knjigi Tokovi usode je nekatere podrobnosti sicer pojasnil, pri-

kril pa je pravo bistvo. Jaltski sporazum, ki ga omenja Stanovnik, je zavezoval Britance v delu, da morajo vrniti Kozake, sporno pa je bilo, da so vrnili tudi Belorusce. Nesporno pa je, da jaltski sporazum ni veljal za jugoslovanske begunce. Macmillan je pri krojeval poročila svoji vladi o

▶ Stanovnikovi borci pa so svoje pobijali v širši okolici Celja. Držali so se tega do trenutka, ko je Edvard Kardelj poslal depšo Ivanu Mačku - Matiji, naj pohitijo z likvidacijami. To je bil razlog, da so tudi slovenski krvniki

Ferenc: V Hudi jami je Ozna izvedla načrtno likvidacijo nasprotnikov

Po pričevanjih so ljudi v Hudo jmo pripeljali s tovornjaki. Tam so se morali sleči in leči na že ubite osebe, nato so jih ustrelili. Ljudi naj bi bili v jašek metali tudi žive.

Založba Družina je v Cankarjevem domu pripravila predstavitev knjige in videoprojkcijo dokumentarnega filma Huda jama - skrito za enajstimi pregradami avtorjev Mitje Ferenca, Mehmedalije Alića in Pavla Jamnika.

Mitja Ferenc: Knjiga je protest proti odločitvam države

Ferenc je dejal, da je v knjigi sistematično predstavljen obseg dela, ki je bilo opravljeno v Hudi jami. Pojasnil je, da so si pri tem prizadevali, da bi bile vse žrtve iz Hude jame dostojno pokopane, vendar jim to žal ni uspelo. Prepričan je namreč, da je mrtve treba dostojno pokopati, tudi če ležijo globoko v rudniških jaških.

»Ta knjiga je v nekem smislu tudi prikaz našega poraza in protest proti odločitvam države, ki so bile sprejete mimo stroke in povzročile neodgovorne ukrepe. Menimo namreč, da je odločitev, da država ne bo več izkopavala posmrtnih ostankov, napačna,« je pojasnil Ferenc.

Dejal je tudi, da dokumenti iz vojnega arhiva v Beogradu dokazujejo, da je šlo za načrtno likvidacijo nasprotnikov, ki jo je izvedla Ozna, in ne za maščevanje partizanskih borcev.

Pavel Jamnik: Imamo imena ljudi, ki so sodelovali pri pobojih

Jamnik, vodja policijske akcije Sprava, je izpostavil, da se je tako ob odkritju povojnega grobišča v Hudi jami kot pri odkritju drugih povojnih grobišč med ljudmi govorilo, da raziskovalci niso odkrili nič novega in »da to že vsi vemo«. Dejansko, kot pravi, pa ob odkritju niso vedeli nič o žrtvah niti o storilcih storjenega zločina.

»Vemo, da je del žrtev iz Hude jame Slovencev in da so bili prepepljeni s Teharij in iz Starega piskra. Nedvomno vemo, da so del pobojev izvršile slovenske enote, da je del pobojev organizirala, koordinirala in vodila slovenska Ozna. Imamo nekatera imena ljudi, ki so pri tem sodelovali, vendar imamo kljub vsem opravljenim razgovorom in pregledovanju dokumentacije še vedno premalo podatkov, da bi lahko zoper katerega koli še živečega pripadnika enot, za katere

Predstavitve knjige Huda jama – skrito za enajstimi pregradami

smo zbrali podatke, da so pri pobojih sodelovali, podali kazensko ovadbo,« je zatrdil Jamnik.

Kot je dejal, se do začetka devetdesetih let ni smelo govoriti o povojnih grobiščih, danes pa se o tej temi ne želi govoriti, hkrati pa se po njegovem mnenju s poimenovanjem ulic slavi stran, ki je te zločine povzročila. Opozarja, da retorika »zmagovite strani« postaja čedalje agresivnejša, kar naj bi bilo vidno tudi na nedavnih proslavah. Sprašuje se, ali se morebiti vračamo v leto 1945, saj se po njegovem prepričanju ljudje sovražijo skoraj tako kot takrat.

Po Jamnikovih besedah so priče takratnih dogodkov povedale, da so ljudi v Hudo jamo pripeljali s tovornjaki. Tam so se morali sleči in leči na že ubite osebe, nato so jih ustrelili. Po pričevanjih naj bi bili ljudi metali v jašek tudi žive. Eksekutorji, ki so govorili slovensko, naj bi bili ves čas pod vplivom alkohola.

Mehmedalija Alić: Iz zločincev delajo heroje

Alić, vodja rudarskih del v rovu, je dejal, da se človek, ko vidi žrtve v Hudi jami, ne vpraša po njihovi politični pripadnosti, temveč vidi v njih človeka. Pravi, da ne ve, ali je z izkopavanji opravil dobro delo ali pa je nemara sodeloval v ponovnem poboju žrtev, saj ugotavlja, da se danes iz zločincev delajo heroji.

Vir: MMC RTV SLO

Hudo jamo raziskuje Društvo za raziskovanje polpretekle zgodovine Ozne

V Sloveniji se z raziskovanjem pobojev v Hudi jami ukvarja Društvo za raziskovanje polpretekle zgodovine Ozne iz Radencev. Raziskovanje je razdeljeno na več področij takratnega delovanja. Prva je vsekakor enota Knoja, ki je neposredno izvrševala poboje, druga skupina so takratni pripadniki Ozne oziroma Udbe in tretja kategorija so sodelavci Udbe, ki so imeli nalogo varovati in poročati o vseh osebah, ki bi se zanimale oziroma se gibale okoli grobišča v Hudi jami.

Društvo je uredilo seznam pripadnikov Ozne, ki so delovali v Celju in njegovi okolici od 1945 do 1950 in naprej, in ga tokrat objavljamo v celoti.

Volk Jože
Debeljak Mirko
Pešut Gioro
Vesel France
Verbič Jože
Klemenčič Miro
Čeligoj Stane
Borštnar Jože
Počkar Leopold (Laško)
Krenčič Bogomir (vodja okoliša Laško)
Dobrina Stane
Kodrin Stanislav
Kenda Ciril (Laško)
Slapar Jože (Laško)
Peterca Anton (kapetan, Laško)
Zagorc Stane (Laško)
Gričar Ciril (Laško)
Bastič Edi (Laško)
Mavrič Tone (Laško)
Muhič Franc
Tušar Stane
Mikec Aleksander
Marjek Joco
Tratnik Toni
Skok Milan (Laško)
Štucin Franc
Lah Anton
Macarol Vlado

Taborišče v tovarni Volna v Laškem

V društvu so v zadnjem letu prišli do novega podatka, da so pripadniki Ozne in Knoja v tovarni Volna v Laškem organizirali začasno taborišče. Iz tega taborišča so bili vsi odpeljani v Hudo jamo. Zaprti so bili pripadniki hrvaških vojsk. V zvezi s tem taboriščem se raziskuje primer Franja Klenovška, ki je bil takoj po vojni predsednik mestnega ljudskega odbora v Laškem. Iz zapisnika z dne 7. 3. 1946 št. 198 sledi, da je priča Anica Pirnat Franja Klenovška, ki je bil aretiran 6. 3. 1946 zaradi manjka blaga, ki ga je Ozna zaplenila v trgovini Bata in trgovini Vasvald v

Laškem, obtožila, da ga je videla, kako je iz kolone ustašev, ki so jih zaprli v tovarno Volna v Laškem, rešil svaka Biloglava, ga zaščitil in ga odpeljal na svoj dom. Po izjavi Anice Pirnat je Biloglav živel na Klenovškovem naslovu vse do njegove aretacije. Anica Pirnat je bila partijska sekretarka. Klenovšek je bil obveščevalec v Kozjanskem odredu, predvsem pa je bil obveščevalec za Rečico. Kapetan Ozne Bogomir Krenčič pa v svojem poročilu z dne 15. 1. 1946 zapiše: »Ko se je vršila selitev iz Laškega in so naši kamioni prišli po nekatere stvari k izseljencem, je vodil Klenovšek po nalogu drugih akcijo proti Ozni. Tako je sklical sestanek za 11. 1. 1946, na sestanek je povabil predstavnika OF Planer Alberta, Fužnik Stanko in Gobec Sonjo, sekretarko KP Pirnat Anico, ljudskega tožilca Godler Dominika ...« Očitaj je dejanje Ozne, da se to dogaja samo ponoči in da okrožje v Celju o tem nič ne ve. Za selitve so bili zadolženi oznovci podporočnik Tone Mavrič, Edi Bastič in Ciril Gričar.

Glavni ječar v začasnem taborišču v tovarni Volna je bil Stanko Kužnik, ki je bil leta 1945 delegat tovarne Volna v Laškem, zaposlen kot blagajnik. Bil je član KPS, partizan od leta 1944. V tovarni Volna je bil organizator začasnega taborišča, ki se je organiziralo kar v proizvodni dvorani. V tem taborišču so bili zaprti predvsem vojaki iz Hrvaške. Iz tega taborišča je Klenovšek rešil svojega svaka. Po dogodku je Kužnik postal rezident sodelavec Udbe. Rezident pomeni, da je tudi on gradil svojo mrežo sodelavcev. Njegov nadrejeni je bil Udbin operativec Milan Skok.

Sodelavci Udbe, ki so v povojnih letih operativno varovali grobišče Huda jama

Franc Ferlin, strojevodja iz Rečice. Pred letom 1941 je bil zaposlen v rudniku Huda jama. V partizane se je vključil leta 1944 in delal kot aktivist na terenu za območje Rečice, po prihodu domov se je znova zaposlil v rudniku Huda jama kot strojevodja, bil član KP in OF. Povezan je bil z operativcem Udbe Stanetom Zagorcem. Tajno ime sodelavca je bilo »Domar«.

Alojz Lešnik, rudar iz Spodnje Rečice pri Laškem. Že leta 1941 je delal za OF, in sicer je organiziral njegove odbore v Rečici, Sv. Jederti in bil član okrajnega odbora OF za Celje. Leta 1942 so ga aretirali Nemci in ga zaprli v Mauthausnu do osvoboditve. Po osvoboditvi je ostal predsednik odbora za OF v Rečici, predsednik KZ, ljudski poslanec in član plenuma Glavnega odbora OF Slovenije.

Stanko Kužnik, blagajnik. Pred drugo svetovno vojno in po njej je bil zaposlen v tekstilni tovarni Volna. Stanoval je v Laškem na naslovu Laško 20. Rodil se je v Kočevju v okraju Novo mesto. Sodeloval je pri organizaciji taborišča v tovarni maja 1945. Bil je rezident sodelavec in je imel devet sodelavcev iz tovarne Volna.

oziroma črnogorske partizanske enote. Te enote nikoli niso bile v Laškem. Četrta črnogorska divizija, ki jo omenja Stanovnik, je

imela svoj štab v okolici Mirne, pri kmetiji Anžek. Svoje delo je končala (tudi poboje črnogorskih četnikov v Kamniški Bistrici in

manjše enote četnikov, ki jih je zmetala v Savo) 18. maja 1945 in se vrnila. Isti dan je bila razformirana slovenska 14. divizija. Končane ►

Josip Broz Tito v Celju, 30. maja 1945

Foto: Pelikan

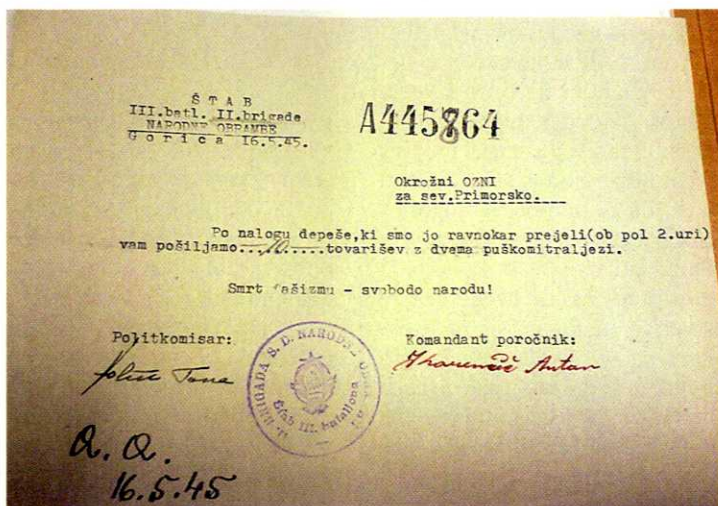
slovenska vlada, odpeljali v Celje. Peljali sta se s Petrom Brajovičem, načelnikom 4. operativne cone. Poslal jih je Kidrič. Konec maja je v Celje prišel tudi Tito.

Benjamin Žižmond je poveljniško in moralno odgovoren za zločin svoje enote na širšem območju Celja

Neposredno odgovornost KNOJ pa nosi narodni heroj **Vratanar**, ki je umrl, in komandant 1. bataljona **Benjamin Žižmond**, ki kot prejemnik borčevske pokojnine živi v Novi Gorici. Po mojih podatkih ga je policija zaslila. Zanimal je, da bi bil v Celju. Navedel je, da je bil njegov bataljon takrat v Mariboru. Ne vemo, ali je policiji povedal, da pozna Antona Rička - Zvoneta, domačina iz Lahovega pri Laškem blizu Hude jame (umrl je v Mariboru, kjer je živel na Šentiljski cesti), ki je po pričanjih domačinov direktno sodeloval pri pobojih v Hudi jami (pričanja v knjigi Teharske žive rane). Po objavi teh fotografij sem prepričan, da bodo Benjamina Žižmonda odpeljali na vnovični pogovor, da se bo končno Huda jama preselila na sodišče. Polna usta hvale so nas, da se vojni zločini v devetdesetih letih prejšnjega stoletja v Jugoslaviji kaznujejo. Pokončnost in državnost naše države bomo dokazali tudi s tem, da bomo začeli soditi slovenskim zločincem v Hudi jami, Košnici ... Ne pozabimo, da je dokazano prav Žižmondova enota opravljala zločine v Celju in okolici. Komandant

Odgovorni za poboje na Celjskem

Za poboj slovenskih partizanskih nasprotnikov, hrvaških enot, slovenskih in hrvaških civilistov na Celjskem je odgovorna 3. brigada KNOJ (VDV do konca leta 1944). Odgovornost nosijo Ivan Maček - Matija (Ozna), Bojan Polak (komandant KNOJ), prva celjska županja Milica Gabrovac - Lenka, Marjan Žagar, sekretar okrajnega komiteja KP Slovenije za Celje, aktivni in navzoči sta bili Lidija Šentjurg in Vida Tomšič, ki sta se 11. maja 1945 iz hotela Union v Ljubljani, v katerem je bila

Obvestilo KNOJ iz Gorice, da pošiljajo deset vojakov in dva puškomitraljeza

1. bataljon 3. brigade divizije KNOJ na obrežju Savinje pri Celju maja 1945

Slika desetine, ki jih je odredil Žižmond za likvidacije, 30. maj 1945

Zaupanje

Karitas *

Spoštovani!

Pred vami so življenjske preizkušnje družin, ki potrebujejo podporo in pomoč. Verjamemo, da nam bo skupaj z vami uspelo njihovo življenje premakniti na bolje.

Pomoč potrebuje mama samohranilka, ki se je ločila od nasilnega moža alkoholika. Skupaj s tremi otroki, dva sta še osnovnošolca, živi v stari hiši, ki ni več primerna za bivanje. Preživnina za otroke še ni urejena. Mama je sicer zaposlena, vendar pa s svojo nizko plačo ne zmore kriti vseh stroškov pri urejanju nedokončane hiše, v katero naj bi se preselili. Veliko dela pri hiši so opravili sami in s pomočjo sosedov, potrebovali pa bi še pomoč pri nakupu materiala (okna, električni material ipd.), da bi uredili nekaj prostorov in tako imeli vsaj minimalne pogoje za dostojno življenje. Spoštovani bralci tednika Demokracija, na vas se obračamo s prošnjo, da skupaj pomagamo tej družini. Hvala!

Slovenska Karitas, Kristanova ulica 1, 1000 Ljubljana, TRR: 02140-0015556761, Sklic: 00 500904, Namen: zaupanje. Informacije: 01/300 59 60 ali www.karitas.si/zaupanje

nosi odgovornost za svoje vojake. Ni mogoče sprejeti razlage, da je Ozna za svoje delo zahtevala desetino vojakov, ti pa potem nikoli niso smeli poročati, kaj in kako so počeli. Niti svojem komandantu ne. To ne more biti opravičilo za poveljniško odgovornost, da ne govorimo o moralni odgovornosti. Odveza molččnosti, na katero se sklicujejo, a je Stanovnik noče dati, v pravni državi ne bi smela biti ovira za preiskavo. Žižmond mogoče ne ve, kako in kje

so ubijali, kot komandant pa ve, katero desetino je pošiljal in dajal na razpolago Ozni. Ohranjeno je obvestilo KNOJ iz Nove Gorice, ki je 15. maja 1945 dal desetino na razpolago Ozni. Zgodovinsko pravilno je trditi, da je to obvestilo pomenilo, da je ta desetina na Primorskem polnila brezna oziroma fojbe. Samo obvestilo v obliki obrazca, ki se je ročno dnevno dopolnjevalo, govori o tem, da so večkrat izdajali takšna obvestila. Tudi v Celju je bilo tako. Spomni-

Vrhovno državno tožilstvo v Ljubljani

1000 Ljubljana

KAZENSKA OVADBA

zoper

Žižmond Benjamin, [redacted]

Zaradi kaznivega dejanja hudodelstva zoper človečnost po 101. členu in kaznivega dejanja vojnega hudodelstva po 102. členu kazenskega zakonika.

Žižmond Benjamin, rojen 04.03.1924 na Vogrskem pri Novi Gorici, je:

kot komandant prvega bataljona tretje brigade 1. Divizije KNOJ, s katerim je vstopil v Celje deseta maja 1945, je svoj bataljon razdelil po celotni Savinjski dolini (Žalec, Laško, šaleških in mozirskih planinah) z nalogo, da aretirajo sodelavce nemškega okupatorja, varujejo koncentracijsko taborišče v Teharjah in brez sodnih odločb, na ustna in pisna povelja OZNE odločal in ukazoval svojim enotam, da vršijo množične likvidacije.

S tem je Žižmond Benjamin storil kaznivo dejanje hudodelstva zoper človečnost po 101. členu in kaznivega dejanja vojnega hudodelstva po 102. členu kazenskega zakonika.

O b r a z l o ž i t e v:

Žižmondov bataljon je prvomajske 1945 praznike preživel na Sajdlovi domačiji na Gozdniku. Drugega maja je Žižmond sprejel povelje iz 4 operativne, da mora njegov bataljon v revirska središča in v Celje. Osmega maja je s svojim bataljonom vkorakal v Trbovlje, dva dni kasneje pa v Celje. V dogovoru z OZNO in pokrajinskim komitejem KP, je svoj bataljon po 12. maju 1945 razdelil na različne kraje po bližnji okolici Celja. Njegova enota je imela nalogo, da vrši aretacije, varuje koncentracijsko taborišče na Teharjah, varuje komando mesta Celje in drugo. Njegova enota je ostala v Celju in se iz Celja ni premaknila. Komandant je ostal vse do konca leta 1945. Njegova pripadnost in vodenje tega bataljona je opredeljeno v Monografiji tretje brigade Vojske državne varnosti (Ljubljana, 1988), katero je odobrila posebna komisija odbora Skupnosti borcev 3. brigade, ki jo je vodil Jože Štok – Korotan.

Po navodilih OZNE je odredil desetine svojih borcev za katere je vedel, da bodo vršili likvidacije na različnih krajih v okolici Celja.

Njegova enota je vršila likvidacije v okolici Celja. Izbirali so prizorišča, ki so jih spoznavali v zadnjem letu vojne, torej v času, ko je bataljon vodil prav ovadeni. Hudo Jamo je spoznal že 12. aprila 1944, ko je svojim bataljonom napadel nemško postojanko v Zg. Rečici, tik ob Hudi Jami. Za napad je izdelana tudi skica napada.

Enota, ki jo je vodil je v svoji ustanovitvenem aktu (splošno) imela določeno, da je izvršitveni organ OZNE za Slovenijo. Ovadeni je dobro poznal vojaško sodstvo, saj je kot komandant bataljona imel tudi sodne pristojnosti (Zakon o partizanskih sodiščih), kljub temu je ovadeni razporejal svoje enote, ki so vršile likvidacije v širšem področju Celja, vključno z Hudo Jamo in Košnico. Zavedal se je nezakonitega, genocidnega delovanja svojih borcev, nič pa ni storil, da bi likvidacije preprečil v skladu z zakoni, ki so bili takrat že v veljavi. Vojaško sodišče v Celju je začelo z delom 12. maja 1945 leta.

Ohranjeno je obvestilo KNOJ-a iz Nove Gorice, ki je dalo desetino borcev 16. maja 1945 na razpolago Ozni. Pravilno je trditi, da je to obvestilo pomenilo, da je ta desetina na Primorskem polnila brezna, oziroma fojbe. Samo obvestilo, ki je bil kot obrazec, ki se je ročno dnevno dopolnjeval, govori o tem, da so večkrat izdajali takšna obvestila. Tudi v Celju je bilo tako.

Ovadeni je imel poveljniški položaj, ki bi mu omogočil, da prepreči genocidne poboje več tisoč ljudi.

Pri sondiranju in odkopu grobišč je dokazano, da je njegova enota likvidirala tudi civilne prebivalce, med njimi tudi veliko otrok.

Predlog za kazenski pregon je utemeljen. Utemeljen tudi z osnovnimi načeli mednarodnega prava, ki pravi, da so poveljniki enot kazensko odgovorni za zločine svojih podrejenih, če so jim sami ukazali storiti protizakonito dejanje, oziroma niso preprečili nezakonitega dejanja. Dejanja so bila storjena izven vojnega časa. Tako ravnanje ne sme ostati nekaznovano.

Dokazi:

- Zaslišanje ovadenega
- Fotografija ovadenega in njegove enote, slika 12. maja 1945 v Celju, Pelikan
- Fotografija ovadenega v družbi Antona Rička iz leta 1944, Monografija
- Fotografija ovadenega na proslavi osvoboditve 28. maja 1945 v Celju, Pelikan
- Skica napada na Rečico z dne 12. aprila 1944, Monografija
- Zapisniki sondiranja grobišč v Hudi jami in Košnici
- Monografija tretje brigade VDV, Ljubljana 1988
- Zaslišanje vseh živčih pripadnikov prvega bataljona tretje brigade VDV
- Obvestilo KNOJ o napotitvi desetine z dne 16. 5. 1945, AS Ljubljana
- Fotografija likvidatorske desetine pred kasarno v Celju, 30. maja 1945, Pelikan
- Knjiga KNOJ, partizanska likvidacijska enota 1944, 45, Leljak, Radenci 2010

Radenci, 29. 5. 2011

Roman Leljak

mo pa tudi Žižmonda, da se je s Hudo jamo spoznal že 12. aprila 1944, ko je s svojim bataljonom napadel nemško postojanko v

Benjamin Žižmond pred železniško postajo v Celju, 28. maja 1945, na proslavi osvoboditve Celja; sedi zraven neznane partizanke.

Zg. Rečici, tik ob nesrečni Hudi jami. Objavljamo tudi skico njegovega napada. Dobro je poznal teren Revirjev, na katerem so pa maju 1945 polnili vse naravne in rudniške luknje. Spoznaval ga je vse od začetka 1944, ko so ga tja poslali iz petega bataljona prve brigade VDV iz Brkinov. Poslal ga je namestnik komandanta prve brigade general Jerkić, ki živi v Ljubljani. Njega policija ni zaslišala. [D]